

УДК 378.4:377.018.48:147:33

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi54.464>

Білавич Г. В.,
 orcid.org/0000-0002-1555-0932

РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ОБЛАСНИХ ІНСТИТУТІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ (1945 – 1991 РР.)

Статтю присвячено проблемі розвитку післядипломної педагогічної освіти в західних областях України крізь призму діяльності обласних інститутів післядипломної освіти (1945– 1991 рр.), зокрема івано-франківського, тернопільського, чернівецького, львівського, закарпатського, рівненського, волинського. Схарактеризовано етапи діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти західних областей України впродовж 40 – 80-х рр. ХХ ст. Виокремлено зміст, характер, форми їх діяльності, наголошено на чинниках, які впливали на становлення й розвиток післядипломної освіти вчителів початкових класів за досліджуваної доби (суспільно-політичні, культурно-освітні умови, освітні процеси, традиції шкільництва, які склалися за довоєнного періоду в Галичині, Буковині, Закарпатті, Волині, тощо).

Виокремлено ключові напрямки діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти за досліджуваного періоду – створення умов, зокрема й здоров'язбережних, для постійного професійного розвитку вчителів початкової школи, їхньої самоосвіти; забезпечення творчої та ефективної системи курсової підготовки освітян; організація очно-заочної форми післядипломної освіти; формування та оновлення інформаційно-навчального освітнього середовища; створення індивідуальних освітніх траєкторій для вчителів початкових класів під час участі в курсах підвищення кваліфікації; поєднання курсів підвищення кваліфікації та системи різноманітних заходів під час міжкурсорового періоду; удосконалення змісту, методів і форм післядипломної педагогічної освіти; пошук, аналіз, популяризація, упровадження передового педагогічного досвіду; робота з молодими вчителями; науково-практична спрямованість роботи працівників інститутів, праця на місцях, постійна співпраця з працівниками районних методичних кабінетів, консультування та методична допомога вчителів.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, західні області України, самоосвіта, курси підвищення кваліфікації, учителі початкової школи, обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Постановка проблеми. Українська система освіти, що сьогодні переживає складні процеси розвитку та реформування за умов війни, інших викликів, спричинених повномасштабним вторгненням росії 24 лютого 2022 року, на порядок денний висуває з-поміж іншого і проблеми якісної підготовки/перепідготовки вчителя, зокрема й у галузі початкової ланки освіти. Питання самоосвіти є універсальним і комплексним, оскільки стосується багатьох ділянок людських знань та охоплює численні аспекти психофізіологічного розвитку особистості (у нашому разі – вчителя початкової школи, його професійної діяльності, особистого життя, творчого розвитку тощо), а також ця проблема належить до так званих вічних педагогічних проблем, оскільки має понад двотисячорічну традицію осмислення [15, с. 46]. Українська початкова школа «завжди потребувала наявності досвідчених, кваліфікованих учителів, професійний рівень яких мав підвищуватися впродовж педагогічної діяльності» [1, с. 13], у зв'язку з чим особливої актуальності набуває проблема формування професійної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти, яка зумовлена не тільки потребою систематичного підвищення професійного рівня вчителя початкової школи за умов

© Білавич Г. В.

постійного зростання обсягу знань, процесів «старіння» наявного професійно-методичного арсеналу, формування нових технологій освіти, цифровізацією тощо, а й завданням, яке поставила Нова українська школа перед вітчизняними педагогами, – формування високопрофесійної, соціально відповідальної, здатної до ухвалення оптимальних рішень особистості вчителя.

Аналіз досліджень. Попри те, що проблеми, пов'язані з дослідженням історії, теорії та практики розвитку післядипломної освіти в західному регіоні України у ХХ сторіччі, були в центрі уваги низки науковців (Д. Герцюк, В. Гоммонай, Т. Завгородня, Б. Ступарик та інші) аналізували історичні аспекти розвитку педагогічної освіти; Н. Басараб, О. Гаврильчук, В. Гладуш, О. Капченко, С. Крисюк, Н. Матвеева, А. Нагірняк, В. Примакова, В. Руссол, Р. Скульський, І. Стражнікова та інші вивчали різні аспекти теорії та методології розвитку післядипломної освіти в другій половині ХХ ст.), є окремі питання, що потребують додаткового розгляду та подальшого аналізу.

Мета статті – розкрити особливості розвитку післядипломної освіти в західних областях України крізь призму діяльності обласних інститутів післядипломної освіти (1945–1991).

Виклад основного матеріалу. Слушною є думка авторитетних учених (Т. Гавриленко, В. Гладуш, Т. Завгородня, С. Крисюк, В. Примакова, Г. Пустовіт, Р. Скульський, В. Сухомлинський та ін.) про те, що для формування особистості вчителя важливою є не тільки базова педагогічна освіта, а й постійні самоосвіта, саморозвиток, самовдосконалення, післядипломна освіта. До провідних джерел інформації в самоосвітній діяльності вчителя початкової школи дослідниця Н. Басараб відносить такі, як «книжки (наукова, науково-методична, методична, публіцистична, художня та інші літератури); фахова періодика (газети, журнали); інтернет; телебачення; відео-, аудіоінформація; семінари, круглі столи, конференції; майстер-класи; курси підвищення кваліфікації; екскурсії, театри, виставки, музеї, концерти; заходи з обміну досвідом; різноманітні курси; подорожі тощо» [2, с. 139].

Таку неперервну педагогічну освіту вчителів початкової школи в західних областях України впродовж 40 – 80-х рр. ХХ ст. забезпечували обласні інститути післядипломної освіти/обласні інститути вдосконалення вчителів (ОІУВ). Тут склалися багаті на творчі напрацювання й освітні традиції в галузі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, які ґрунтувалися на принципах природовідповідності, культуровідповідності, гуманістичності освітнього процесу [8]. У Галичині за довоєнного періоду та під час Другої світової війни (на території Дистрикту «Галичина») за сприяння українських громадських товариств була налагоджена система підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, у фарватері цього процесу стояло Українське педагогічне товариство «Рідна школа», а також Взаємна поміч українського вчительства, «Українська захоронка», «Просвіта», «Сільський господар» та інші інституції [3; 4].

Розглянемо окремі етапи розвитку післядипломної педагогічної освіти, щоб крізь призму діяльності обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти (ОІППО) висвітлити роль і значення цих осередків післядипломної освіти у професійному зростанні вчителів початкової школи, увиразнити зміст, методи й форми вдосконалення кваліфікації педагогів. Сьогодні типовими напрямками діяльності ОІППО є «реалізація стратегії розвитку системи післядипломної педагогічної освіти, що ґрунтується на світових стандартах, принципі «освіти упродовж усього життя», сучасних освітніх технологіях, інноваційних педагогічних ідеях, передовому педагогічному досвіду; забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних кадрів відповідно до суспільних вимог; мобільності, швидкого реагування на зміни дошкільної, загальної середньої та вищої освіти; ефективна підготовка працівників методичних служб усіх рівнів; проведення фундаментальних пошукових і прикладних наукових досліджень з актуальних проблем розвитку освіти; поєднання особистісного розвитку з підвищенням професійного потенціалу людини; надання різноманітних освітніх сервісних послуг

(предметно-методичний, моніторинговий, експертний, маркетинговий, консалтинговий сервіси)» [12] тощо. Отже, ОПППО – це інституції, які забезпечують якісну неперервну післядипломну педагогічну освіту вчителів конкретного регіону відповідно до вимог освітньої політики України. Провідною формою післядипломної освіти вчителів початкової школи є курсова підготовка, а також різноманітні форми міжкурсової науково-методичної роботи. Такі ж ключові функції ОПППО (назви їх змінювалися) виконували й на зорі свого становлення та розвитку (40-ві рр. ХХ ст.).

Так, перші заклади в західних областях України були організовані згідно з постановою № 316 Ради народних комісарів (РНК) УРСР «Про реорганізацію початкових і середніх шкіл на території західних областей України» від 4 березня 1940 р. й мали підвищувати культурний рівень населення, здійснюючи загальне навчання. У Волинській, Тернопільській, Львівській, тодішній Станіславській (нині – Івано-Франківській), Чернівецькій, Ровенській (нині Рівненській) областях на базі обласних шкільних методичних кабінетів на підставі відповідної законодавчої бази (наказ Народного комісаріату освіти УРСР від 9 лютого 1940 р. № 512 «Про організацію обласних інститутів удосконалення вчителів», Положення про обласні інститути удосконалення вчителів УРСР) створено осередки післядипломної педагогічної освіти, які по закінченні війни поступово перетворилися на науково-педагогічні, методичні центри [9; 10; 11; 12; 14; 16].

За роки існування ОПППО стали невід’ємним складником освітнього процесу загалом, педагогічної освіти зокрема, оскільки завдяки всебічній діяльності ОПППО десятки тисяч учителів початкової школи підвищили рівень педагогічної кваліфікації, удосконалили педагогічну майстерність, здобули нові знання, мали можливості кар’єрного росту тощо. Так, історія розвитку Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти бере свій початок від 1944 – 1945 рр., після звільнення краю від німецьких окупантів, коли з 1944 р. розпочалося створення науково-педагогічних і методичних центрів, з-поміж яких – Центральний методичний кабінет у м. Ужгороді, який 1946 року реорганізували в обласний інститут підвищення кваліфікації вчителів [9]. Це була потреба часу, оскільки розбудова шкільництва, з одного боку, вимагала висококваліфікованих педагогічних кадрів, а, з іншого боку, виникла потреба в науково-методичній допомозі вчителям початкових шкіл щодо впровадження нових навчальних планів, програм, методики викладання предметів, удосконалення освітнього процесу, зростання наукового рівня та професійної майстерності вчителів тощо.

На прикладі стислого аналізу генези Тернопільського ОПППО (1940 – 1980 рр.) [16], яка є типовою для всіх ОПППО, простежимо історичний розвиток післядипломної освіти вчителів початкових шкіл у західному регіоні за хронологічно досліджуваного періоду. У своїй діяльності тернопільський заклад післядипломної освіти, як й інші інституції, керувався відповідним положенням про обласний інститут удосконалення вчителів УРСР, що визначав зміст, напрямки, форми роботи, структуру й керівництво інституту, його навчально-методичну базу тощо. До основних форм роботи інституту удосконалення кваліфікації вчителів (далі – інститут), до прикладу, за 1944 – 1945 н. р. віднесено такі: організація семінарів для вчителів історії, української мови і літератури, з виховної роботи тощо; допомога в організації роботи райметодкабінетів; участь працівників інституту в січневих районних учительських конференціях; проведення кущових нарад педагогічних і керівних кадрів народної освіти тощо. У зв’язку з урядовою постановою (від 21 червня 1944 р.) «Про заходи з поліпшення якості навчання у школі» у районах Тернопільської області організовано наради управлінських та педагогічних кадрів задля її роз’яснення, зокрема щодо запровадження обов’язкових випускних іспитів для учнів початкової та семирічної школи. Працівники інституту оперативно зреагували на освітні інновації та підготували інструктивно-методичні матеріали, рекомендації для ефективного проведення іспитів, організували наради з директорами шкіл щодо підготовки до складання іспитів тощо. Таку ж масштабну діяльність провели

в 1947 – 1948 н. р., коли започаткували роботу з упровадження єдиної системи очно-заочного навчання задля підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів (як прообраз дистанційної форми педагогічної освіти впродовж життя). Оскільки педагогічні працівники (очно-заочники) мали індивідуальні плани роботи, вони самостійно опрацьовували розділи освітньої програми. За таких умов актуалізувалася роль інституту як науково-методичного центру, що забезпечував необхідним навчально-методичним супроводом учителів початкових шкіл очно-заочної форми післядипломного навчання.

Виокремлюємо таку важливу форму роботи інститутів удосконалення вчителів, як допомога на місцях. Так, під час виїздів до райцентрів і районів (тривали від 7 до 10 днів) працівники інститутів здійснювали науково-педагогічну й методичну допомогу вчителям [6; 7; 13; 16]. Окрім цього, упродовж року кожен працівник здійснював 3–4 відрядження на місця задля вивчення поточного стану навчально-виховної роботи в школах, з'ясування реальної ситуації у сфері професійного рівня вчителів початкових класів, надання необхідної кваліфікованої допомоги щодо викладання навчальних предметів, налагодження ефективної роботи куцзових методичних об'єднань.

Про підвищення якості початкової освіти свідчать підготовлені працівниками інституту й проведені 1947-1948 н. р. контрольні письмові роботи в 4–10 класах шкіл області. Отже, цей рік був знаковим для системи післядипломної педагогічної освіти, позаяк започаткував упровадження єдиної системи очно-заочного післядипломного навчання (курсів) не тільки для працівників райвно, завідувачів райпедкабінетів, директорів середніх і семирічних шкіл, а й завідувачів та вчителів початкових шкіл, директорів і вихователів дитячих будинків тощо. За цього періоду поширюється така форма післядипломної педагогічної освіти, як літні курси (тривали 25 робочих днів, проводилися щоденно (по 8 год), окрім вихідних, усього 200 год) підвищення кваліфікації учителів та працівників відділів народної освіти, які влаштовувалися між 1 червня і 15 серпня для тих, хто мав педагогічну освіту й найбільше потребував науково-методичної допомоги. За інформацією з районів, станом на жовтень 1949 р. районною курсовою підготовкою підвищення кваліфікації було охоплено 700 учителів Тернопільщини [6; 7; 13; 16]. За цього періоду така масова й активна діяльність інституту щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників гальмувалася відсутністю необхідної матеріально-технічної бази, кабінетів, гуртожитку тощо.

За наступних десятиріч Тернопільський ОППО спрямовував діяльність на вдосконалення науково-методичної роботи, налагодження діяльності Ради Тернопільського обласного інституту підвищення кваліфікації вчителів (1953), розв'язання завдань єдиної системи очно-заочної форми навчання педагогів (50-ті рр. ХХ ст.), вивчення та поширення найкращого передового досвіду освітян, аналізу, узагальнення та впровадження його з-поміж учителів області, розширення системи курсової підготовки. Згідно з даними, лише в період з 1 вересня 1966 р. до 1 липня 1967 р. курсами підвищення кваліфікації охопили 1934 педагогів, зокрема обласні одномісячні та двотижневі курси відвідало 1095 педагогів, у Чортківському педучилищі місячну курсову підготовку пройшло 147 директорів і вчителів початкових шкіл; у м. Тернополі очно-заочною формою навчання було охоплено 32 учителі початкових класів тощо. Окрім цього, в університетах наукових і педагогічних знань навчалася 320 вчителів, з-поміж яких на базі педагогічного училища в Чорткові – 27 учителів початкових класів; інститут систематично влаштовував обласні, міжрайонні та районні семінари, семінари-практикуми (1966–1967 н.р. проведено 62 обласних, 38 районних семінарів і семінарів-практикумів, у них узяло участь 3729 педагогів) [16].

Ці та інші форми післядипломної педагогічної освіти (наприклад, надання методичної допомоги рай(міськ)методкабінетам в організації методичної роботи) слугували підвищенню професійної майстерності освітян, їхній самоосвіті та самовдосконаленню, сприяли наданню рекомендацій щодо підвищення якості знань

молодших школярів, подоланню друкорічництва тощо. Важливим напрямком методичної роботи інституту стала систематична аналітика щодо передового досвіду освітян, обговорення доповідей про новаторські підходи в освіті, проведення відкритих уроків, надання консультацій, обговорення проблем науково-теоретичного та психолого-педагогічного характеру. Налагодженню цієї діяльності, окрім іншого, сприяла робота опорних шкіл (наприклад, у 1966–1967 н.р. у Тернопільській області діяло 79 опорних шкіл (43 середніх, 16 восьмирічних, 12 початкових, 3 школи-інтернати, 5 шкіл працюючої молоді, 9 дитячих опорних садків) [16].

Попри складні суспільно-політичні процеси 80-х рр. ХХ ст., які мали вплив на українську систему педагогічної освіти, цей період є, з одного боку, неоднозначним, з іншого боку – доволі плідним у галузі післядипломної освіти вчителів початкових класів. За цього десятиріччя діяльність інститутів спрямована не тільки на підвищення професійного рівня освітян, а й на проведення серйозних заходів щодо поліпшення матеріально-технічної бази, створення/поліпшення побутових, лікувально-профілактичних умов під час організації курсової підготовки педагогічних кадрів. За активної допомоги Тернопільського обласного управління освіти, обласного комітету профспілок у Тернопільському ОІУВ 1983 р. не тільки введено в експлуатацію гуртожиток (на 232 місця), лекційну залу (на 150 місць), 4 навчальні аудиторії, а й започатковано, послуговуючись сучасною термінологією, цифровізацію післядипломної освіти (оснащено кабінет інформатики та обчислювальної техніки, обладнано клас персональних комп'ютерів КУВТ «ЯМАХА», кабінет технічних засобів навчання), що позитивно вплинуло й на повне забезпечення запитів навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації. Цього ж року задля оздоровлення учасників курсової підготовки при Тернопільському ОІУВ уперше в Україні відкрито збудований за блочним принципом п'ятиповерховий санаторій-профілакторій «Освітязинин» (нині він виконує функції гуртожитку й адміністративного корпусу), де на перших двох поверхах розмістили лікувальні кабінети (рефлексотерапії, психотерапії, стоматологічний, лор-кабінет, лікувальної фізкультури, інгаляторій, електросвітлолікувальний, тепло-, світлолікування, підводного масажу, лікувального масажу та ін.) тощо. Санаторій-профілакторій «Освітязинин», на базі якого щороку підвищувало кваліфікацію понад 3000 освітян, водночас міг умістити 150 осіб за безперервного графіку роботи 14 змін у рік [16].

Такою ж плідною була діяльність інституту щодо вдосконалення системи курсової підготовки: до групи лекторів залучили 206 найкращих викладачів чотирьох закладів вищої освіти м. Тернополя, а також Івано-Франківська, Львова, Києва (якісний склад лекторського колективу складався з докторів наук (2,9 %), кандидатів наук (53,9 %), працівників шкіл і органів народної освіти (42,2 %)) [16]. За цього періоду відпрацьовано ефективні форми освітнього процесу: практикували проведення різновидових лекцій, семінарів, конференцій, факультативні та практичні заняття, індивідуальні та групові консультації, іспити, екскурсії, організували педагогічну практику в найкращих школах області, акцент зроблено на використання ТЗН та ЕОМ як засобів активізації пізнавальної діяльності учасників курсів на заняттях, вирішення педагогічних завдань і ситуацій, застосовувалися рольові та ділові ігри, моделювання уроків тощо. Ця робота особливо активізувалася після освітньої реформи (1985), одним із ключових завдань якої стало підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, то ж навчально-методичну діяльність інституту спрямували в напрямках удосконалення організаційної структури, змісту методичної роботи, пошуку дієвих форм організації курсової підготовки, роботи з молодими педагогами, забезпечення психологічної перебудови діяльності вчителів за умов реформування школи, поширення, упровадження, пропаганду передового педагогічного тощо.

Проблемними, як і раніше, залишалися низька кваліфікація окремих методистів, їхня недостатня науково-теоретична підготовка, коли працівників добирали

не за професійними якостями, а часто для заповнення вакансій, відсутність прагнення працівників районних методичних кабінетів працювати творчо, якісно й у контексті реформ, мотивація до самоосвіти та ін. До негативних тенденцій, за В. Примаковою, належать «надмірна заідеологізованість змісту післядипломної освіти вчителів початкових класів», русифікація освіти, реструктуризація методичної служби; уніфікація «тематики курсового навчання працівників початкової школи»; «формальне виконання наказів і директив та поява таких явищ, як процентоманія, ведення подвійної документації» [13, с. 17].

Висновки. Інститути післядипломної педагогічної освіти західних областей України впродовж 40–80-х рр. ХХ ст. пройшли складний, проте успішний шлях становлення й розвитку. На зміст, характер, форми їх діяльності впливали не тільки суспільно-політичні умови, освітні процеси, реформування шкільництва тощо, а й освітні традиції, які склалися в Галичині, Буковині, Закарпатті, Волині в першій половині ХХ ст. За час свого існування ОППО відбулися як самобутні науково-методичні заклади в кожному з регіонів, спрямовані на підвищення професійного рівня вчителів початкових класів, кваліфікації педагогічних кадрів, чому сприяла організаційна, науково-методична, фахова, практична, наукова допомога працівників. До ключових напрямків діяльності ОППО за досліджуваного періоду віднесено: створення умов, зокрема й здоров'язбережних, для постійного професійного розвитку вчителів початкової школи, їхньої самоосвіти; забезпечення творчої та ефективної системи курсової підготовки освітян; організація очно-заочної форми післядипломної освіти; єдність мети – удосконалення професійної майстерності вчителів початкових класів; формування та оновлення інформаційно-навчального освітнього середовища; створення індивідуальних освітніх траєкторій для вчителів початкових класів під час участі в курсах підвищення кваліфікації; поєднання курсів підвищення кваліфікації та системи різноманітних заходів під час міжкурсорового періоду; удосконалення змісту, методів і форм післядипломної педагогічної освіти, професійний супровід удосконалення вчителів початкових класів; пошук, аналіз, популяризація, упровадження передового педагогічного досвіду; роботу з молодими вчителями; науково-практичну спрямованість роботи працівників ОППО, працю на місцях, виїзди в райони та кущі, постійну співпрацю з працівниками райметодкабінетів, консультування та методичну допомогу працівникам освіти на рівні району, куща, школи тощо. Здійснений аналіз не висвітлює всіх особливостей досліджуваної проблеми й засвідчує потребу більш докладного вивчення історичного аспекту, досвіду закордоння для використання найкращого освітнього досвіду в умовах розвитку сучасної післядипломної педагогічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Басараб Н. Я. Внутрішкільна методична робота вчителів початкової школи як одна з форм підвищення їх кваліфікації (на прикладі Західного регіону України (1945–1991 рр.)). *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. № 8 (44). С. 12–17. URL: <http://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/7921>.
2. Басараб Н. Я. Підвищення кваліфікації як фактор розвитку педагогічної майстерності вчителів початкових класів. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В.В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. Випуск 37. С. 137–141.*
3. Білавич Г., Савчук Б. Товариство «Рідна школа» (1881–1939 рр.). Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. 205 с.
4. Білавич Г. Теорія і практика виховання господарської культури учнів та дорослих у Західній Україні (друга половина ХІХ – початок 40-х рр. ХХ ст.): монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 740 с.
5. Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <http://vippo.org.ua/index.php?pagename=about>

6. Гладуш В. А. Заочне й очно-заочне навчання як форми післядипломної освіти в Україні в повоєнні роки. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Видав. ПП Зволейко Д. Г., 2011. Вип. 9. С. 19–26.
7. Крисюк С. В. Становлення та розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1917–1941 рр.): монографія. Київ, 1995. 174 с.
8. Завгородня Т. Підвищення професійної кваліфікації вчителів Галичини (1919 – 1939 роки): дидактичний аспект. Івано-Франківськ : ПЛАЙ, 1999. 88 с.
9. Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://zakinppo.org.ua/istoriia-zakarpatskoho-instytutu-pisliadyplomnoi-pedahohichnoi-osvity/>
10. Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області. URL: http://ippobuk.cv.ua/?page_id=247
11. Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://loippo.lviv.ua/history-institut/>
12. Обласному інституту післядипломної педагогічної освіти – 70 років. URL: <https://www.ippo.if.ua/index.php/2010-06-30-12-38-29>
13. Примакова В. В. Післядипломна освіта вчителів початкових класів в Україні: генеза та перспективи: монографія. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2015. 320 с.
14. Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://roippo.org.ua/ua/>
15. Савчук Б., Білавич Г., Яців С., Власій О. Проблема самоосвіти майбутнього викладача вищої школи в рецепції української педагогічної думки. *Молодь і ринок*. 2019. № 12 (179). С. 45–50.
16. Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://ippo.edu.te.ua/about/history/1940-1950>

References:

1. Basarab, N. Ya. (2021). Vnutrishkilna metodychna robota vchyteliv pochatkovoї shkoly yak odna z form pidvyshchennia yikh kvalifikatsii (na prykladi Zakhidnoho rehionu Ukrainy (1945–1991)) [In-school methodical work of primary school teachers as one of the forms of improving their qualification (on the example of the western region of Ukraine (1945–1991)]. *Knowledge, Education, Law, Management*, 8 (44), 12–17. Retrieved from <http://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/7921> [in Ukrainian].
2. Basarab, N. Ya. (2018). Pidvyshchennia kvalifikatsii yak faktor rozvytku pedahohichnoi maisternosti vchyteliv pochatkovykh klasiv [Improvement of professional skills as a factor in the development of primary school teachers' pedagogical skills]. *Pedahohichniy almanakh*, 37, 137–141 [in Ukrainian].
3. Bilavych, H., & Savchuk, B. (1998). Tovarystvo «Ridna shkola» (1881–1939) [Society “Ridna shkola” (1881–1939)]. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
4. Bilavych, H. (2015). Teoriia i praktyka vykhovannia hospodarskoї kultury uchniv ta doroslykh u Zakhidnii Ukraini (druha polovyna XIX – pochatok 40-kh rr. XX st.) [Theory and practice of economic education of students and adults in Western Ukraine (the second half of the 19th century – beginning of the 40s of the 20th century)]. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
5. Volynskyi instytut pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education]. Retrieved from <http://vipppo.org.ua/index.php?pagename=about> [in Ukrainian].
6. Hladush, V. A. (2011). Zaoczne y ochno-zaoczne navchannia yak formy pisliadyplomnoi osvity v Ukraini v povoienni roky [Part-time and full-time study as forms of postgraduate education in Ukraine in the postwar years]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*, 9, 19–26 [in Ukrainian].
7. Krysiuk, S. V. (1995). Stanovlennia ta rozvytok pisliadyplomnoi osvity pedahohichnykh kadriv v Ukraini (1917–1941) [Formation and development of postgraduate education of teaching staff in Ukraine (1917–1941)]. Kyiv [in Ukrainian].
8. Zavhorodnia, T. (1999). Pidvyshchennia profesiinoї kvalifikatsii vchyteliv Halychyny (1919 – 1939 roky): dydaktychnyi aspekt [Increasing the professional qualification of teachers in Galicia (1919–1939): didactic aspect]. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

9. Zakarpatskyi instytut pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [Zakarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education]. Retrieved from <https://zakinppo.org.ua/istoriia-zakarpatskoho-instytutu-pislidyplomnoi-pedahohichnoi-osvity/> [in Ukrainian].
10. Instytut pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity Chernivetskoi oblasti [Institute of Pedagogical Education of Chernivtsi region]. Retrieved from http://ippobuk.cv.ua/?page_id=247 [in Ukrainian].
11. Lvivskyi oblasnyi instytut pislidyplomnoipedahohichnoi osvity [Lviv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education]. Retrieved From <https://loippo.lviv.ua/history-instituty/> [in Ukrainian].
12. Oblasnomu instytutu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity – 70 rokiv [Regional Postgraduate Institute pedagogical education – 70 years]. Retrieved from <https://www.ippo.if.ua/index.php/2010-06-30-12-38-29> [in Ukrainian].
13. Prymakova, V. V. (2015). Pislidyplomna osvita vchyteliv pochatkovykh klasiv v Ukraini: geneza ta perspektyvy [Postgraduate education of primary school teachers in Ukraine: genesis and prospects]. Kherson [in Ukrainian].
14. Rivnenskyi oblasnyi instytut pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [Rivne Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education]. Retrieved from <https://roippo.org.ua/ua/> [in Ukrainian].
15. Savchuk, B., Bilavych, H., Yatsiv, S., & Vlasii, O. (2019). Problema samoosvity maibutnoho vykladacha vyshchoi shkoly v retseptsii ukrainskoi pedahohichnoi dumky [The problem of self-education of the future teacher of a higher school in the reception of Ukrainian pedagogical thought]. *Molod i rynek*, 12 (179), 45–50 [in Ukrainian].
16. Ternopilskyi oblasnyi komunalnyi instytut pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [Ternopil Regional Communal Institute of Postgraduate Pedagogical Education]. Retrieved from <https://ippo.edu.te.ua/about/history/1940-1950> [in Ukrainian].

Bilavych H. V.,

orcid.org/0000-0002-1555-0932

DEVELOPMENT OF POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION IN WESTERN REGIONS OF UKRAINE THROUGH THE PRISM OF REGIONAL INSTITUTES OF POSTGRADUATE EDUCATION ACTIVITIES (1945–1991)

This article addresses the issue of the development of postgraduate pedagogical education in the western regions of Ukraine through the activities of regional institutes of postgraduate education from 1945 to 1991. It specifically focuses on institutes in Ivano-Frankivsk, Ternopil, Chernivtsi, Lviv, Zakarpattia, Rivne, and Volyn. The article outlines the stages of these institutes' activities during the 1940s to 1980s, highlighting the content, nature, and forms of their work. It emphasizes the factors that influenced the establishment and development of postgraduate education for primary school teachers during this period, including socio-political conditions, cultural-educational context, educational processes, and school traditions in regions like Galicia, Bukovina, Zakarpattia, Volyn, and more.

The article identifies key directions in the activities of these institutes during the research period, including creating conditions, including those related to health, for the continuous professional development of primary school teachers and their self-education. It also covers the establishment of a creative and effective system of in-service training for educators, the organization of both in-person and distance postgraduate education, the formation and updating of information and educational environments, the creation of individual educational trajectories for primary school teachers during their participation in qualification improvement courses, the combination of qualification improvement courses with various activities between the courses, the improvement of the content, methods, and forms of postgraduate pedagogical education, the search, analysis, popularization, and implementation of advanced pedagogical experience, working with young teachers, the scientific-practical orientation of the work of institute staff, work at the grassroots level, continuous cooperation with district methodological offices, counseling, and methodological assistance to teachers, and more.

Key words: postgraduate pedagogical education, western regions of Ukraine, self-education, qualification improvement courses, primary school teachers, regional institute of postgraduate pedagogical education.

Дата надходження статті: 25.08.2023 р.

Рецензент: доктор історичних наук, професор Савчук Б. П.